

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора

Легенчука Сергія Федоровича

на дисертаційну роботу Гороховець Юлії Анатоліївни

на тему «Облік і аналіз нематеріальних активів в системі вартісно-орієнтованого управління», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)

1. Актуальність теми дослідження. В умовах формування постіндустріальної економіки для ефективного функціонування підприємств особливого значення набуває розробка дієвого обліково-аналітичного забезпечення управління нематеріальними активами, що особливо актуалізується зі зростанням ролі об'єктів нематеріальної природи в процесі формування вартості підприємства. Якщо з впровадження в національну облікову систему поняття нематеріальних активів спочатку відбувався розвиток теоретичних та методичних аспектів їх обліку і аналізу на основі вивчення їх сутності та пошуку спільних і відмінних рис у порівнянні з іншими об'єктами обліку, то на сьогодні все більшої уваги потребує удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління ними, зокрема, в контексті використання підприємствами системи вартісно-орієнтованого управління.

Вихід вітчизняних підприємств на міжнародні ринки капіталу зумовлює впровадження нових інструментів управління вартістю, орієнтованих на забезпечення її зростання, для ефективного функціонування яких необхідним є удосконалення чинної системи обліку та аналізу нематеріальних активів. Такі удосконалення слід проводити шляхом розширення поняття «нематеріальні активи» в бухгалтерському обліку, удосконалення методики їх облікового відображення та облікової оцінки, розвитку методики звітування щодо нематеріальних активів підприємства, розробки системи аналітичних показників щодо нематеріальних активів, що використовуватимуться для управління вартістю підприємства.

Таким чином, тема дисертації Гороховець Юлії Анатоліївни «Облік і аналіз нематеріальних активів в системі вартісно-орієнтованого управління», мета, поставлені завдання і основні напрями дослідження є актуальними. У своїх дослідженнях автор, спираючись на досягнення вітчизняних та зарубіжних вчених, використовуючи досвід іноземної та національної практики, обґрунтувала подальші напрями розвитку та удосконалення обліку і аналізу нематеріальних активів як об'єкта вартісно-орієнтованого управління, що в цілому сприяє подальшому розвитку облікової науки та забезпечує задоволення практичних потреб підприємств в інформації щодо нематеріальних активів.

Вх. № 58 від 21.11.2018 р.
Вчений секретар Зоріна О.А. *О.А. Зоріна*

2. Зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Національної академії статистики, обліку і аудиту, зокрема, в межах науково-дослідної теми “Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: теорія, методологія, організація” (номер державної реєстрації 0113U006166) автором розроблено теоретичні положення та комплексні рекомендації з удосконалення організації і методичних положень обліку нематеріальних активів в системі вартісно-орієнтованого управління.

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі.

Дисертація Гороховець Ю.А. присвячена вирішенню проблемних питань, пов'язаних з удосконаленням теоретико-методичних аспектів обліку і аналізу нематеріальних активів в системі вартісно-орієнтованого управління.

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних, організаційних положень та розробка практичних рекомендацій щодо обліку і аналізу нематеріальних активів в системі вартісно-орієнтованого управління підприємством. Визначені дисертанткою завдання дозволяють розкрити проблему формування системи обліково-аналітичного забезпечення управління нематеріальними факторами створення вартості.

Варто наголосити, що завдання дослідження, положення наукової новизни і висновки дисертації є логічно взаємопов'язаними. Висновки за кожним розділом дисертаційної роботи узагальнюють результати досліджень, на основі яких сформульовано рекомендації прикладного характеру. Вони не містять внутрішніх протиріч і мають практичну спрямованість.

Достовірність отриманих результатів дослідження визначається коректним використанням теоретичних й методичних надбань вчених і дослідників, електронних ресурсів, статистичних даних, власних статистичних спостережень та застосування широкого спектру загальнонаукових та спеціальних методів досліджень.

Наукові результати підтверджені їх апробацією і практичним впровадженням у діяльність вітчизняних підприємств та спільних підприємств, аудиторських компаній, Регіонального фонду підтримки підприємництва в Запорізькій області, а також у навчальний процес Національної академії статистики, обліку і аудиту та Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна. Апробацію результатів дисертації Гороховець Ю.А. здійснено на 7 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Дисертаційна робота Гороховець Ю.А. загальним обсягом 287 сторінок комп'ютерного тексту (із них основного тексту 195 сторінок), складається з анотації (с. 2-15), вступу (с. 18-27), 3 розділів (с. 28-206), висновків (с. 207-212), додатків (с. 237-276), списку використаних джерел з 236 найменувань. Робота містить 17 таблиць, 18 рисунків та 21 додаток.

Зважаючи на зазначене, наукові положення, висновки та рекомендації викладені логічно та обґрунтовано у повній мірі, а комплекс взаємопов'язаних завдань дозволив сформулювати висновки теоретико-методологічного та прикладного характеру.

4. Ступінь наукової новизни дослідження і практична значущість отриманих результатів.

Проведений аналіз дисертаційної роботи, публікацій та автореферату дисертанта дозволяє підтвердити наявність елементів наукової новизни, які викладені конкретно, послідовно і системно. Основні наукові положення, висновки і пропозиції сформульовані автором самостійно, відображають особистий внесок дисертанта, характеризуються науковою новизною та відображають особистий внесок дисертанта в розвиток облікової науки та практики. Результатами дисертаційної роботи Гороховець Ю.А., які характеризуються науковою новизною, є наступні.

Автором обґрунтовано архітектуру побудови поняття “нематеріальні активи” в системі обліку (с. 33, рис. 1.2), виділено трикомпонентну структуру інтелектуальних ресурсів підприємства (с. 35, рис. 1.3), виділено і обґрунтовано специфічні особливості нематеріальних ресурсів, які впливають на порядок їх облікового відображення та економічного аналізу (с. 39-41). На основі аналізу ролі економічних концепцій та теорій в формуванні концепції вартісно-орієнтованого управління виділено та проаналізовано основні етапи розвитку концепції вартісно-орієнтованого управління (с. 53-60). Обґрунтовано передумови розвитку облікових систем під впливом зростання ролі нематеріальних активів в системі вартісно-орієнтованого управління (с. 83-84) та виділено основні напрями адаптації облікової системи в частині нематеріальних активів до змін в економіці та шляхи їх реалізації (с. 86, табл. 1.5).

У дисертаційній роботі на основі аналізу існуючих підходів вчених виділено концептуальні засади забезпечення адекватності облікової системи в частині нематеріальних активів потребам вартісно-орієнтованого управління (с. 94, рис. 2.1). З метою усунення інформаційної асиметрії в потребах користувачів щодо вартості нематеріальних активів виділено і обґрунтовано напрями розвитку облікової оцінки нематеріальних активів в контексті теорії вартісно-орієнтованого управління (с. 121-135). Наведено пропозиції з удосконалення плану рахунків в частині обліку кваліфікаційних нематеріальних активів (с. 127). Для покращення процесу вартісно-орієнтованого управління на конкретному підприємстві розроблено структуру підсистеми звітності вартісно-орієнтованого спрямування щодо нематеріальних активів підприємства (с. 139, рис. 2.8).

Дисертантом визначено напрями економічного аналізу нематеріальних активів (с. 177, рис. 3.1) та запропоновано шляхи їх удосконалення з урахуванням потреб суб'єктів вартісно-орієнтованого управління. Запропоновано структуру системи обліку та економічного аналізу як джерела інформаційного забезпечення вартісно-орієнтованого управління (с. 181, рис. 3.2). На основі запропонованої моделі здійснення аналізу впливу нематеріальних активів підприємства на його ринкову вартість (с. 199, рис. 3.4),

доведено, що у дослідженого 71-го підприємства, що входять до переліку “Тор 500 EU”, існує лінійний зв'язок між їх ринковою вартістю та рівнем балансової вартості нематеріальних активів і витрат на дослідження та розробки.

Свідченням практичної цінності дисертації є використання окремих її положень Регіональним фондом підтримки підприємництва в Запорізькій області (довідка №02/35/01 від 03.04.2018 р.), а також в діяльності вітчизняних підприємств ТОВ “ОЛСІДЗ БЛЕК СІ” “Олійно-екстракційний завод” (довідка №554 від 11.09.2017 р.), ПрАТ “ГАНЗА-Україна” (довідка №186-а/11-2017 від 22.11.2017 р.), ПАТ “Будіндустрія” (довідка від 11.12.2017 р.), ТОВ «Компанія з управління активами» (“Актив”, довідка №92 від 18.12.2017 р.), ТОВ “Аудиторська компанія П.С.П “Аудит” (довідка №23/01-2018 від 23.01.2018 р.), Українсько-американське ТОВ “Євромікс” П (довідка №24 від 02.02.2018 р.).

5. Оцінка ідентичності змісту автореферату та дисертаційної роботи, повнота викладу та основних результатів в опублікованих наукових працях.

Автореферат узагальнює зміст дисертаційної роботи, відображає її основні наукові результати, висновки та рекомендації і не містить положень, не зазначених в основному тексті дисертаційної роботи. Найважливіші результати та основні положення дисертації опубліковані дисертантом у 15 наукових працях, у тому числі – 1 колективній монографії, 2 статті – у наукових фахових виданнях України, 5 статей – у наукових періодичних виданнях інших держав та виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз, 7 – в інших наукових виданнях. Публікації дисертантки мають широку географію (м. Житомир, м. Запоріжжя, м. Київ, м. Одеса, м. Ужгород, м. Харків). З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано лише ті ідеї, які є результатами особистої роботи здобувача. Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають авторові право публічного захисту дисертації.

6. Структура, стиль та мова дисертаційної роботи.

Структура дисертаційної роботи Гороховець Ю.А. є чіткою і логічною, стиль викладення є науковим, представлення матеріалу здійснено послідовно, що дозволило вирішувати поставлену мету і завдання дослідження. Дисертація виконана державною мовою, якою автор володіє у професійному плані досконало, та відповідає сучасним літературними нормам і вимогам. Дисертаційна робота написана науковим стилем, виклад матеріалів досліджень, одержаних наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечує легкість і доступність їхнього сприйняття, характеризується однозначністю, послідовністю, точністю викладу фактів.

7. Відповідність дисертації спеціальності і вимогам, що висуваються до дисертацій, які подано на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Дисертаційна робота Гороховець Ю.А на тему «Облік і аналіз нематеріальних активів в системі вартісно-орієнтованого управління», що

подана на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, повною мірою відповідає паспорту спеціальності 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності).

Обсяг, зміст і рівень наукової новизни дисертаційної роботи, ступінь достовірності і обґрунтованості, теоретичного і практичного значення положень, висновків і рекомендацій, рівень апробації, широта практичного впровадження пропозицій, повнота висвітлення результатів у друкованих працях відповідають вимогам, що висуваються Міністерством освіти і науки України до дисертаційних робіт, які подано на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

8. Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертаційної роботи.

Не заперечуючи важливість та оригінальність дисертаційної роботи, підтримуючи в цілому авторську позицію щодо основних теоретичних та прикладних положень, дисертація не позбавлена деяких зауважень та положень дискусійного характеру, обговорення яких сприятиме подальшому розвитку даної проблеми дослідження:

1. При здійсненні аналізу виділених основних етапів розвитку концепції вартісно-орієнтованого управління (с. 53-62), більшу увагу слід було б приділити аналізу вимог до інформації щодо нематеріальних активів, які висувались суб'єктами системи вартісно-орієнтованого управління на різних етапах її розвитку.

2. У складі запропонованої системи обліково-аналітичного забезпечення вартісно-орієнтованого управління підприємством (с. 69), одним з її елементів автором також було виділено інші інформаційні системи вартісно-орієнтованого спрямування. При цьому, з метою підвищення ефективності інформаційного забезпечення системи вартісно-орієнтованого управління підприємством в частині нематеріальних активів автором пропонується формувати в системі обліку і розкривати інформацію про нематеріальні ресурси (с. 23-34), а не забезпечувати інтеграцію системи обліку з такими інформаційними системами вартісно-орієнтованого спрямування.

3. В запропонованій автором структурі підсистеми звітності вартісно-орієнтованого спрямування щодо нематеріальних активів підприємства (с. 139, рис. 2.8), виділено чотири елементи і лише по двох з них наведено пропозиції щодо їх подальшого удосконалення. При цьому, робота набула більш прикладного значення, якщо б автором було розкрито власне бачення стосовно методики формування інформації щодо нематеріальних факторів створення вартості при складанні інтегрованої звітності вітчизняними підприємствами, враховуючи те, що в стандарті міжнародного формату інтегрованої звітності (<IR>), запропонована відмінна від теорії інтелектуального капіталу структура нематеріальних ресурсів (людський капітал, інтелектуальний капітал, соціально-репутаційний капітал).

4. Не зовсім доцільним вважаємо виділення як окремого напрямку економічного аналізу нематеріальних активів аналізу нематеріальних активів в

контексті залучених ресурсів (с. 169-172), оскільки відсутній прямий зв'язок між кількістю залучених зі сторони підприємством ресурсів та зростанням вартості його нематеріальних активів. А якщо для його розрахунку використовуватимуться лише ті залучені ресурси, що передбачають їх подальше спрямування на розвиток нематеріальних активів підприємства, то передусім необхідним є удосконалення системи бухгалтерських рахунків та звітності, які дозволятимуть надавати таку інформацію і уможливлуватимуть розрахунок даного показника.

5. Виділивши у складі структури системи обліку та економічного аналізу, що є джерелом інформаційного забезпечення вартісно-орієнтованого управління, вартісно-орієнтовані методики економічного аналізу нематеріальних активів (с. 181), автором було проаналізовано ряд комплексних показників і моделей («Market-to-Book Value», «Оцінювання нематеріальних активів», «Ринкова вартість, визначена інвестором»), які можуть використовуватись для аналізу ефективності управління нематеріальними факторами створення вартості (с. 188-191). При цьому, в роботі безпосередньо не зазначається, який із розглянутих показників є найбільш доцільним для використання на вітчизняних підприємствах і яким чином та з яких джерел відбуватиметься збір інформації для проведення його розрахунку.

Проте, вказані дискусійні положення та висловлені зауваження не знижують загальної теоретичної та практичної цінності досліджень, в яких знайшли відображення обґрунтовані пропозиції з удосконалення обліку і аналізу нематеріальних активів в системі вартісно-орієнтованого управління.

9. Загальна оцінка роботи та її відповідність встановленим вимогам.

Основні положення дисертації Гороховець Ю.А. забезпечують вирішення наукового завдання з удосконалення теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо обліку і аналізу нематеріальних активів в системі вартісно-орієнтованого управління

Тема роботи, об'єкт та предмет дослідження, її зміст, а також положення та висновки відповідають паспорту спеціальності 08.00.09 – бухгалтерський облік аналіз та аудит (за видами економічної діяльності).

Дисертаційна робота Гороховець Ю.А. відповідає обраній темі та розкриває її, зміст викладено в логічній послідовності, розділи дисертаційної роботи взаємопов'язані між собою, висновки та пропозиції випливають зі змісту дисертації.

Опубліковані автором наукові праці відображають зміст дисертації та розкривають її основні положення і висновки. Згідно існуючих вимог, результати дисертаційної роботи опубліковано у фахових виданнях, у виданнях, що входять до наукометричних баз даних. Результати дисертаційного дослідження Гороховець Ю.А. обговорені та схвалені на науково-практичних конференціях різного рівня. Текст автореферату повною мірою відповідає змісту дисертаційної роботи Гороховець Ю.А., а також відображає її основні положення.

Відповідно до наданих документів, представлені у дисертаційній роботі результати знайшли своє впровадження в практичній діяльності вітчизняних підприємств, аудиторської фірми, а також Регіонального фонду підтримки підприємництва в Запорізькій області.

Дисертаційна робота Гороховець Юлії Анатоліївни на тему «Облік і аналіз нематеріальних активів в системі вартісно-орієнтованого управління» є завершеною науковою працею, містить положення наукової новизни, має теоретичне та практичне значення. Репрезентативність результатів проведених у роботі досліджень є достатньо високою, а науковий рівень та зміст роботи свідчать про значну компетентність автора щодо предмету дослідження та володіння методичним інструментарієм. За своїм змістом, наповненням, науковою та практичною значущістю дисертація Гороховець Юлії Анатоліївни відповідає пп. 9, 11, 12, 13 та 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 №567 (зі змінами та доповненнями). Автор дисертаційної роботи Гороховець Юлія Анатоліївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудиту (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

**доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку і аудиту
Житомирського державного технологічного
університету**

**Підпис С.Ф. Легенчука засвідчую:
Вчений секретар ЖДТУ**

С.Ф. Легенчук

Л.В. Сергієнко